

BEZPEČNOST POTRAVIN

Evropská politika v oblasti bezpečnosti potravin sleduje dvojí cíl: chránit lidské zdraví a zájmy spotřebitelů a podporovat bezproblémové fungování evropského jednotného trhu. Evropská unie proto zajišťuje, aby byly stanoveny a dodržovány normy pro kontrolu hygieny potravin a krmiv, zdraví zvířat, zdraví rostlin a prevenci kontaminace potravin cizorodými látkami. Unie také upravuje označování potravin a krmiv.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

Články 43, 114, čl. 168 odst. 4 a článek 169 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU).

OBECNÉ SOUVISLOSTI

Na počátku tohoto tisíciletí byla v důsledku řady potravinových a krmivových krizí (např. vypuknutí BSE a hrozba dioxinů) provedena podstatná reforma politiky EU v oblasti bezpečnosti potravin. Byl definován přístup „ze zemědělského podniku až na stůl“, který zaručuje vysokou úroveň bezpečnosti ve všech fázích výrobního a distribučního procesu všech potravinářských výrobků, které jsou na trhu v EU, bez ohledu na to, zda jsou vyráběny v EU, nebo zda jsou dováženy ze třetích zemí. Tyto právní předpisy vytvářejí komplexní integrovaný systém pravidel, která se vztahují na celý potravinový řetězec, od krmiva a zdraví zvířat, přes ochranu rostlin a produkci potravin až po zpracování, uskladnění, přepravu, dovoz a vývoz a maloobchodní prodej.

DOSAŽENÉ VÝSLEDKY

A. Obecné právní předpisy

Rámcové nařízení stanoví [obecné zásady a požadavky](#) právních předpisů EU týkajících se potravin a krmiv s ohledem na „zásadu obezřetnosti“ ([2.5.1](#)). Nařízení stanoví přístup k posuzování rizik a obecná ustanovení týkající se sledovatelnosti potravin a krmiv. Zavádí systém včasné výměny informací pro potraviny a krmiva (RASFF), který umožňuje členským státům a Komisi rychle sdílet informace a koordinovat své reakce na ohrožení zdraví způsobené potravinami nebo krmivy. Zřizuje rovněž Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA), jehož úkolem je posuzovat veškerá rizika spojená s potravinovým řetězcem a poskytovat o nich informace. V návaznosti na kontrolu účelnosti a v reakci na evropskou občanskou iniciativu týkající se glyfosátu provedla EU revizi obecného potravinového práva EU s cílem zvýšit transparentnost posuzování rizik Evropským úřadem pro bezpečnost potravin a nezávislost podkladových vědeckých studií a zlepšit spolupráci s členskými

státy při poskytování odborníků a údajů. Budou přezkoumány i další klíčové právní předpisy v oblasti nových potravin, geneticky modifikovaných organismů, pesticidů, materiálů přicházejících do styku s potravinami a potravinářských přídatných látek s cílem uvést je do souladu s revidovaným obecným potravinovým právem a posílit transparentnost.

B. Hygiena potravin

V dubnu 2004 byl v rámci přístupu „ze zemědělského podniku až na stůl“ přijat nový legislativní rámec nazvaný „hygienický balíček“, který řešil [hygienu potravin](#), [stanovoval zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu](#) a vytvářel rámec Společenství pro organizaci [úředních kontrol produktů živočišného původu určených k lidské spotřebě](#), který stanovoval zvláštní pravidla pro čerstvé maso, mlže, mléko a mléčné výrobky. Balíček prostřednictvím samoregulačního systému založeného na metodě HACCP („analýza rizik a kritické kontrolní body“) ukládá zodpovědnost za hygienu potravin přímo různým subjektům v potravinovém řetězci, přičemž systém podléhá úřední kontrole příslušných orgánů.

C. Kontaminace potravin

Ke kontaminaci potravin může dojít přirozeně nebo může jít o výsledek postupů pěstování nebo produkce. Na ochranu zdraví lidí jsou stanoveny a pravidelně přezkoumávány maximální limity kontaminujících látek v potravinách, např. nitrátů, těžkých kovů a dioxinů. Rezidua v potravinách by mohla rovněž pocházet ze zvířat určených k produkci potravin, která byla ošetřována za použití veterinárních léčivých prostředků nebo vystavena pesticidům nebo biocidním produktům. Jsou stanoveny maximální limity reziduí, které se pravidelně aktualizují. V EU nesmí být uváděny na trh žádné potraviny, které obsahují nepřijatelné množství kontaminujících látek.

Existují také pravidla pro materiály přicházející do styku s potravinami, jako jsou materiály pro přepravu nebo zpracování potravin, obalové materiály a kuchyňské nebo jídelní náčiní. Obecné požadavky pro všechny příslušné materiály a předměty stanoví [rámcové nařízení](#), které zajišťuje, aby se složky těchto materiálů nedostávaly do potravin v množství, které by mohlo ohrozit zdraví lidí; pro 17 materiálů a předmětů přicházejících do styku s potravinami, které jsou uvedeny v příloze I k tomuto nařízení, mohou být přijata specifická opatření EU obsahující podrobnější ustanovení. Co se týče např. plastů, bylo omezeno používání bisfenolu A v plastových kojeneckých lahvích.

D. Označování potravin

Právní rámec pro označování potravin si klade za cíl zajistit spotřebitelům přístup k jasným, srozumitelným a spolehlivým údajům o obsahu a složení výrobků za účelem ochrany jejich zdraví a zájmů. Na obalu musí být jasně uvedeny například alergeny, jako je sója, gluten nebo laktóza. Hlavní novinkou nového nařízení o [poskytování informací o potravinách spotřebitelům](#), které vstoupilo v platnost v prosinci 2016, je požadavek, aby výrobci uváděli přítomnost alergenů u nebalených potravin, například v restauracích a v jídelnách, původ nezpracovaného masa (u některých jiných druhů masa než maso hovězí, u kterého již existuje povinnost uvádět místo původu) a přítomnost potravinových náhražek, jako jsou rostlinné produkty nahrazující sýr nebo maso. Zvláštní ustanovení o [označování původu](#) stanoví podrobné požadavky, podle

kterých je (až na výjimky) nutné u hotově baleného čerstvého, chlazeného a mraženého vepřového, skopového, kozího a drůbežního masa uvádět místo chovu a porážky.

Označení, obchodní úprava nebo reklama u potravin nesmí spotřebitele klamat. Existují jasná pravidla pro povolená výživová a zdravotní tvrzení (např. „nízkotučný“, „s vysokým obsahem vlákniny“ nebo prohlášení o vztahu mezi potravinou a zdravím). Tato prohlášení musí vycházet z vědeckých důkazů a je možné nalézt je ve veřejném rejstříku EU.

Nové nařízení o [potravinách pro zvláštní skupiny](#) ruší široké pojetí kategorie „dietních“ potravin ve prospěch pravidel pro konkrétní zranitelné skupiny spotřebitelů, např. kojence a malé děti, osoby se specifickým zdravotním stavem a pro nízkenergetickou dietu ke snižování hmotnosti.

E. Látky přidávané do potravin

Potravinářské přídatné látky, potravinářské enzymy nebo látky určené k aromatizaci potravin – známé též jako „látky zlepšující vlastnosti potravin“ – jsou látky, které se běžně jako takové nekonzumují a které se záměrně přidávají do potravin za určitým technologickým účelem (například barviva, náhradní sladidla nebo konzervanty). Byla zavedena pravidla pro povolovací řízení, podmínky používání a označování těchto látek. Totéž platí pro doplňky stravy, jako jsou vitaminy a minerální látky, které mohou být přidávány do potravin s cílem obohatit je nebo podpořit jejich zvláštní výživové vlastnosti, pokud jsou uvedeny na zvláštních seznamech povolených látek a jejich povolených zdrojů.

F. Zdraví zvířat a rostlin

Právní předpisy EU zahrnují obecná ustanovení o sledování, hlášení a likvidaci infekčních nákaz a jejich přenašečů s cílem zajistit bezpečnost potravinového řetězce. [Stávající právní rámec organizace úředních kontrol](#) byl zaveden za účelem ověření dodržování právních předpisů týkajících se krmiv a potravin a pravidel pro zdraví a dobré životní podmínky zvířat. V květnu 2013 Komise předložila nový legislativní balíček, jehož součástí jsou návrhy týkající se zdraví zvířat a rostlin, rozmnožovacího materiálu rostlin a úředních kontrol. Tento balíček opatření přináší do ochrany zdraví zvířat přístup založený více na posouzení rizik, jehož cílem je zvýšit účinnost úředních kontrol, aby se předešlo potravinovým krizím a podvodům s potravinami. Výsledné nové právní předpisy EU v oblasti zdraví zvířat (nařízení o [nákazách zvířat](#)) přijaté v březnu 2016, které vstoupí v platnost v dubnu 2021, se zaměřují na prevenci a vymýcení nákaz zvířat a jasně stanoví odpovědnost a zajišťují včasné odhalení a kontrolu. Nový systém rostlinolékařské péče (nařízení o [ochranných opatřeních proti škůdcům rostlin](#)) se zaměřuje na ochranu plodin, ovoce, zeleniny a lesů před napadením škůdci nebo nákazami a jejich šířením. Jeho převážná část vstoupí v platnost v prosinci 2019, stejně jako [nové nařízení o úředních kontrolách](#), které se bude v tom okamžiku vztahovat také na zdraví rostlin a vedlejší produkty živočišného původu.

G. Právní předpisy o krmivech a jejich označování

Provozovatelé potravinářských podniků musí zajistit, aby byly všechny fáze produkce, zpracování a distribuce, nad nimiž mají kontrolu, v souladu s právními předpisy

EU o [hygieně krmiv](#), a musí zajistit plnou sledovatelnost. To zahrnuje dovoz krmiv ze třetích zemí a jejich vývoz do těchto zemí. Zemědělci jsou povinni udržovat při krmení zvířat určených k produkci potravin riziko biologické, chemické a fyzické kontaminace krmiv, zvířat a živočišných výrobků na co nejnižší rozumně dosažitelné úrovni. Zvláštní směrnice stanoví maximální limity pro [nežádoucí látky v krmivech](#), např. pro těžké kovy, a zakazuje ředění kontaminovaných krmných surovin. Jsou stanovena pravidla pro [označování krmiv a jejich uvádění na trh](#), aby se zajistila vysoká úroveň bezpečnosti krmiv a z konečného hlediska ochrana veřejného zdraví a aby byly uživatelům a spotřebitelům poskytovány odpovídající informace. Ustanovení týkající se [veterinárních léčivých přípravků](#) a [medikovaného krmiva](#) byla aktualizována dvěma novými nařízeními (nařízeními (EU) [2019/6](#) a [2019/4](#)).

H. Nové potraviny

Nové potraviny, tzn. potraviny, jejichž používání nebylo před květnem 1997 příliš rozšířené, musí být před vstupem na trh EU posouzeny z hlediska bezpečnosti. Od roku 2018 platí [nové nařízení](#), které umožňuje snazší přístup inovativních potravin, aniž se snižuje vysoká úroveň bezpečnosti potravin. Zavádí zjednodušený, centralizovaný a celoevropský on-line postup povolování pro nové potraviny a tradiční potraviny ze třetích zemí (které jsou v EU považovány za nové potraviny). Před povolením provede Evropský úřad pro bezpečnost potravin centralizované vědecké posouzení bezpečnosti, stanoví podmínky používání, název potraviny a požadavky na označení. Všechny povolené nové potraviny budou uvedeny na seznamu povolených potravin. Dokud nevstoupí v platnost zvláštní právní předpisy pro potraviny vyráběné z klonovaných zvířat, spadají tyto potraviny do oblasti působnosti tohoto nařízení, a je tudíž třeba je náležitě označovat.

I. Geneticky modifikované organismy (GMO)

Geneticky modifikovaný organismus je „organismus, s výjimkou lidských bytostí, jehož genetický materiál byl změněn způsobem, jehož se přirozenou cestou nedosáhne pářením ani přirozenou rekombinací“^[1]. Rostliny mohou být například změněny moderními biotechnologickými postupy s cílem dosáhnout jejich odolnosti vůči nákazám nebo zvýšit jejich výnos. V souladu se zásadou obezřetnosti stanovila EU přísný právní rámec pro pěstování GMO, které jsou používány v potravinách nebo krmivech, a pro jejich uvádění na trh. Před uvedením GMO na trh provede Evropský úřad pro bezpečnost potravin spolu s vědeckými subjekty členských států vědecké posouzení rizika, aby se vyloučila veškerá rizika pro lidské zdraví nebo zdraví zvířat či pro životní prostředí. Po obdržení stanoviska Evropského úřadu pro bezpečnost potravin Komise (která se od něj může odchýlit) vypracuje návrh rozhodnutí, kterým se uděluje nebo zamítá povolení a o kterém bude hlasovat výbor odborníků složený ze zástupců členských států kvalifikovanou většinou. V případě nevydání stanoviska, tedy pokud není dosaženo kvalifikované většiny buď pro, nebo proti povolení, přijme konečné rozhodnutí Komise. Všechny povolené potraviny nebo krmiva vyrobená z GMO nebo obsahující geneticky modifikované organismy, musí být sledovatelné a jasně označené, aby spotřebitelé mohli učinit informované rozhodnutí. Členské

[1]Směrnice EU 2001/18/ES (Úř. věst. L 106, 17.4.2001).

státy mohou [omezit či zakázat](#) pěstování plodin obsahujících geneticky modifikované organismy na svém území, i když je jejich pěstování na úrovni EU povoleno.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Po skandálu s koňským masem a dalších podvodech s potravinami vyzýval Parlament k zavedení povinného uvádění původu zejména u masa používaného ve zpracovaných výrobcích. Parlament a Rada se dohodly na nových pravidlech pro zpřísnění úředních kontrol potravin s cílem zlepšit sledovatelnost potravin a bojovat proti podvodům. V průběhu jednání se Parlamentu podařilo posílit vymahatelnost v souvislosti s podvodnými či klamavými praktikami. Parlament je také zvláště ostražitý, pokud jde o ohrožení zdraví spotřebitelů v souvislosti s klonovanými zvířaty či s nanomateriály nebo geneticky modifikovanými organismy. Kontroluje návrhy na povolení nebo prodloužení povolení nových geneticky modifikovaných rostlin, jako je kukuřice nebo sójové boby, a pravidelně se proti nim vyslovuje.

V návaznosti na obavy, které vyvolávají rizika související s používáním herbicidní látky glyfosátu v zemědělství, zřídil Parlament v roce 2018 zvláštní výbor (PEST), který by se zabýval postupy EU pro povolování pesticidů. Během revize obecného potravinového práva s cílem zvýšit transparentnost potravinového řetězce bojoval Parlament za to, aby byly předtím, než je povoleno uvedení výrobku na trh, zveřejněny studie o jeho bezpečnosti.

Tina Ohliger
05/2019

